

V. I. Lenin), de zugrăvirea obiectivă a unei puternice forțe revoluționare a Rusiei de atunci, a țărănimii.

Concepțiile democratice ale lui Garabet Ibrăileanu i-au permis formularea unor judecăți de valoare bazate pe criterii net opuse celor utilizate de către Duiliu Zamfirescu, Nicolae Iorga sau S. Mehedinți, judecăți care parțial sînt acceptabile și astăzi.

O încercare de a-l apropia pe Tolstoi de cea mai înaintată învățătură a vremii vădește recenziile din 1911, nr. 1, la studiul « Tolstoi și socialismul », semnat de Roman Streltsov în « Sozialistische Monatshefte ». Recenzentul relevă în special punctele comune ale creației tolstoiene cu socialismul și nu ceea ce o deosebește: Tolstoi este contra repartiției nedrepte a bunurilor în societatea capitalistă; împotriva statului ca putere organizată a claselor dominante, și pentru o viață în comun, bazată pe solidaritatea oamenilor. Se subliniază totuși că « întreg socialismul modern » Tolstoi nu-l înțelege și-l condamnă « dintr-o uimitoare necunoștință ».

În paginile « Vieții românești » se mai publică o sumară recenzie la traducerea povestirii « Cazacii » (în 1913, nr. 2) și o cronică la « Învierea », dramatizată de Bataille și jucată pe scena teatrului din Iași (1915, nr. 10—12). În genere, cronicarul anonim condamnă dramatizările « mai ales cînd romanul e scris de Tolstoi », deși unele scene ale spectacolului au redat « ceva din suflul genial al scriitorului », și anume: în atmosfera de poezie patriarhală și rustică din prima parte a cărții, în satira socială acidă din scena deliberării curții cu juri și în descrierea altor aspecte negative din viața Rusiei țariste.

. . .

Cercetarea studiilor, articolelor și recenziilor publicate în revistele noastre din 1892 pînă în perioada primului război mondial ne îndreptățește, așadar să conchidem că în critica românească a existat o permanentă preocupare pentru creația și « învățătura » tolstoiană și că, dat fiind caracterul contradictoriu al operelor lui Tolstoi, taberele adverse din critica noastră au căutat să le utilizeze în mod frecvent pentru susținerea și fundamentarea teoriilor lor estetice sau intereselor politice. Înfruntarea aceasta a constituit de fapt un aspect al luptei ideologico-politice între militanții progresiști, legați de mișcarea muncitorească, și reprezentanții claselor dominante, încadrați într-un fel sau altul în junimismul reacționar. Studiarea evoluției acestei lupte pe temeiul oferit de materialele criticii literare confirmă încă o dată justetea tezelor leniniste referitoare la interpretarea științifică a istoriei literare.

Duiliu Zamfirescu și S. Mehedinți, adepți ai junimismului și ai esteticii maioresciene, au escamotat cu tenacitate înaltul mesaj social al creației tolstoiene, îndreptînd atenția cititorilor spre aspecte secundare, minore sau, în primul rînd, spre nonviolenta propovăduită de romancierul rus, în cel mai bun caz recunoscîndu-i realismul puternic, sondajul profund în lumea interioară a personajelor și măiestria în descrierea naturii, dar eludînd conștient problematica socială și elementele revoluționare, « teribilele infamii » cum le numea aristocratul Zamfirescu. O poziție singulară a ocupat N. Iorga, admirator zelos al « simplității evanghelice » propovăduite o vreme de scriitor. Diametral opusă a fost însă atitudinea întemeietorilor criticii noastre științifice, a lui C. Dobrogeanu-Gherea și Garabet Ibrăileanu, de asemeni și a publiciștilor C. Stere și Oct. Tăslăuanu. În lucrările lor, atît